

**ASOCIACE MALÝCH A STŘEDNÍCH
PODNIKŮ A ŽIVNOSTNÍKŮ ČR**

**Rok digitálního
podnikání**

2 0 1 9

Analýza zemědělství

Zpracoval tým Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR

Srpen 2019

Projekt Rok digitálního podnikání 2019 (RDP 2019) se realizuje

za laskavé podpory těchto generálních partnerů:

ŠKODA Financial Services

Úvěr. Leasing. Pojištění. Mobilita.

Celková výměra současného půdního fondu ČR je 7 887 027 hektarů a výměra zemědělského půdního fondu (ZPF) je 4 205 288 ha (cca 53 %), která je využívána k zemědělské činnosti, tj. činnosti na orné půdě, v sadech, chmelnicích, vinicích a v trvalých travních porostech. **Orná půda** zaujímá 37,5 % celkového půdního fondu, tj. 2 958 603 ha; většina orné půdy (54 %) je průměrně úrodná, nadprůměrně úrodné půdy je 40 %. Rozloha chmelnic je 10 066 ha, vinic 20 008 ha, zahrad 164 815 ha, ovocných sadů 45 245 ha, trvalých travní porosty (louky a pastviny) 1 006 552 ha¹.

Cca 3 700.000 hektarů zemědělského půdního fondu ČR (92 %) je v soukromém vlastnictví a pouze 320.000 ha je ve vlastnictví státním.

V zemědělství bylo zaměstnáno podle šetření Agrocensus 2016 celkem 104 480 osob (v přepočtu na plně zaměstnané osoby - AWU), z toho 31 567 žen. Počet pracovníků v zemědělství se neustále snižuje, v současné době je v zemědělství zaměstnáno cca 100.000 osob, což představuje necelá 3% všech zaměstnaných osob.

Podíl zemědělství na HDP je cca 3 %.

Ke konci roku 2017 obhospodařovalo zemědělskou půdu podle údajů zemědělského registru ČSÚ celkem 46 055 subjektů, z toho fyzické osoby představovaly 41 650 subjektů a právnické osoby 4 405. Fyzické osoby obhospodařovaly 30,4 % výměry zemědělské půdy a podniky právnických osob obhospodařovaly 69,6 % výměry a podílely se na celkovém počtu chovaných hospodářských zvířat 76 %.

České zemědělství se vyznačuje dvěma specifiky – význačný podíl velkých zemědělských podniků vlastněných právnickými osobami a rovněž velký podíl subjektů hospodařících na pronajaté půdě. Velké podniky s více než 50 hektary obdělávané zemědělské půdy v ČR obhospodařují cca 90 % z celkové výměry zemědělské půdy.

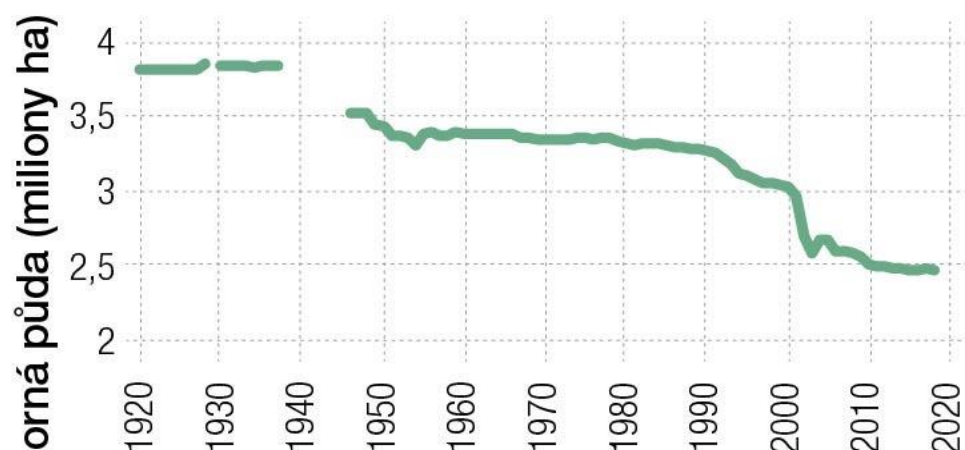
Struktura subjektů hospodařících na zemědělské půdě (od 3 ha výše)

(zdroj MZe ČR „Situační a výhledová zpráva – půda“, 2018)

	2010	2015	2017	2010	2015	2017
Fyzické osoby	21 730	22 769	23 380	1 017 027	1 039 602	1 049 074
Společnosti s.r.o.	1 775	2 230	2 568	813 369	846 433	882 055
Družstva	560	499	502	821 724	676 488	658 968
Akciové společnosti	567	648	659	791 642	870 457	862 435

¹ Zpráva MZe ČR “Zemědělství 2018“, Praha 2019
MZe ČR „Situační a výhledová zpráva – půda 2018“

Vývoj rozlohy orné půdy (graf ČSÚ)

Zemědělská půda však v posledních letech výrazně ubývá vlivem rozšiřující se zástavby i podnikatelské činnosti – budování nových a rozšiřování stávajících výrobních a skladovacích kapacit.

Úbytek zemědělské půdy v období 2005 - 2017 (Zdroj: VÚMOP, v.v.i)

	Výměra ZPF celkem (ha)	Roční úbytek (ha)
Stav k 31.12.2017	4 205 288	3 086
31.12.2015	4 211 935	3 686
31.12.2010	4 233 501	5 474
31.12.2005	4 259 480	5 093
31.12.2000	4 279 876	2 570

S ohledem na úrodnost, klimatické podmínky, geologické podloží a dostupnost vody je půdní fond ČR rozdělen do 5 výrobních oblastí:

- Kukuřičná 6,7 % zemědělské půdy
- Řepařská 24,3 %
- Obilnářská 40,5 %
- Bramborářská 18,5 %
- Pícninářská 10 %.

Ekonomika zemědělského sektoru je nerozlučně spjata se třemi klíčovými faktory – počasí, tržní podmínky a podpora agrárního sektoru. V r. 2018 došlo v kontextu těchto faktorů, které zvyšovaly náklady zemědělské výroby, k poklesu zisku o 20 % oproti předchozímu roku na 16,5 mld. Kč².

² Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019
MZe ČR „Situační a výhledová zpráva – půda 2018“

Národní hospodářství – produkce (Zdroj: ČSÚ, mil. Kč)

	Produkce celkem	Produkce zemědělství	Podíl zem. Produkce
2012	9 620 603	182 250	1,89
2013	9 645 911	190 238	1,97
2014	10 178 269	201 199	1,98
2015	10 634 238	201 375	1,89
2016	10 830 707	195 563	1,81
2017	11 569 503	204 504	1,77
2018	12 234 505	209 527	1,71

Pozitivním trendem současného zemědělství je růst ekologicky obhospodařované půdy. ČR patří mezi špičku zemí s největším podílem ekologicky obhospodařované půdy. **Ekologické zemědělství (EZ)** odpovídá principům trvale udržitelného rozvoje zemědělství. Kromě produkce biopotravin přispívá k lepším životním podmínkám chovaných zvířat, k ochraně životního prostředí a ke zvýšení biodiverzity prostředí. Ke konci roku 2017 hospodařilo ekologicky 4 399 ekofarem (cca 10 % zemědělských podniků v ČR) na celkové výměře 520 032 ha, což představuje 12,38 % podíl na celkové výměře zemědělské půdy ČR. Průměrná velikost ekofarmy činila 119 ha a platí, že výměra průměrné ekofarmy je výrazně větší než průměrná výměra farmy konvenční (cca 74 ha v roce 2016)³.

S ekologickým zemědělstvím úzce souvisí též výroba biopotravin; na konci roku 2016 bylo v ČR registrováno 603 výrobců biopotravin.

Vývoj ekologického zemědělství ČR (Zdroj: MZe a REP)

	Počet farem v EZ	Rozloha půdy v EZ (ha)	Podíl EZ na celkové výměře ZPF %
2017	4 399	520 032	12,38
2015	4 115	494 661	11,74
2010	3 517	448 202	10,55
2005	829	254 982	5,98
2000	563	165 699	3,86

I. Rostlinná výroba

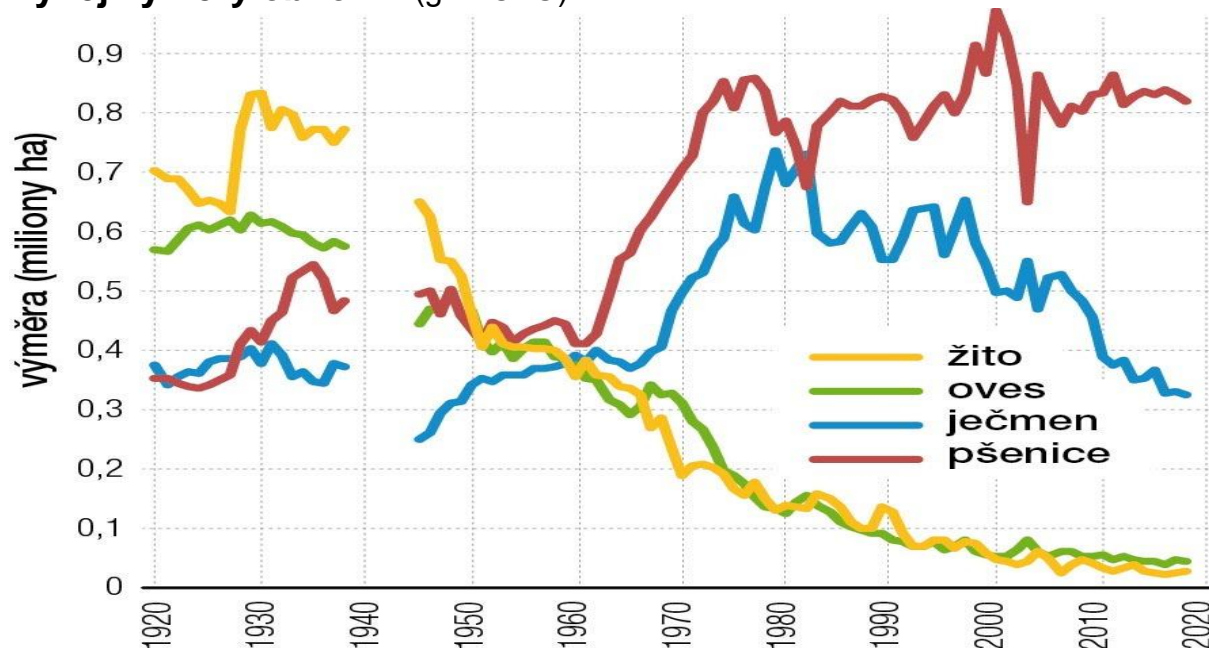
Rostlinná výroba v ČR se koncentruje na produkci potravin, krmiv a surovin především pro potravinářský a farmaceutický průmysl. Nejdůležitější skupinou plodin jsou obiloviny, které pokrývají více než polovinu osevních ploch.

³ Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019
MZe ČR „Situační a výhledová zpráva – půda 2018“

Sklizňová plocha a sklizeň hlavních plodin (ha, tuna, zdroj MZe ČR a ČSÚ)

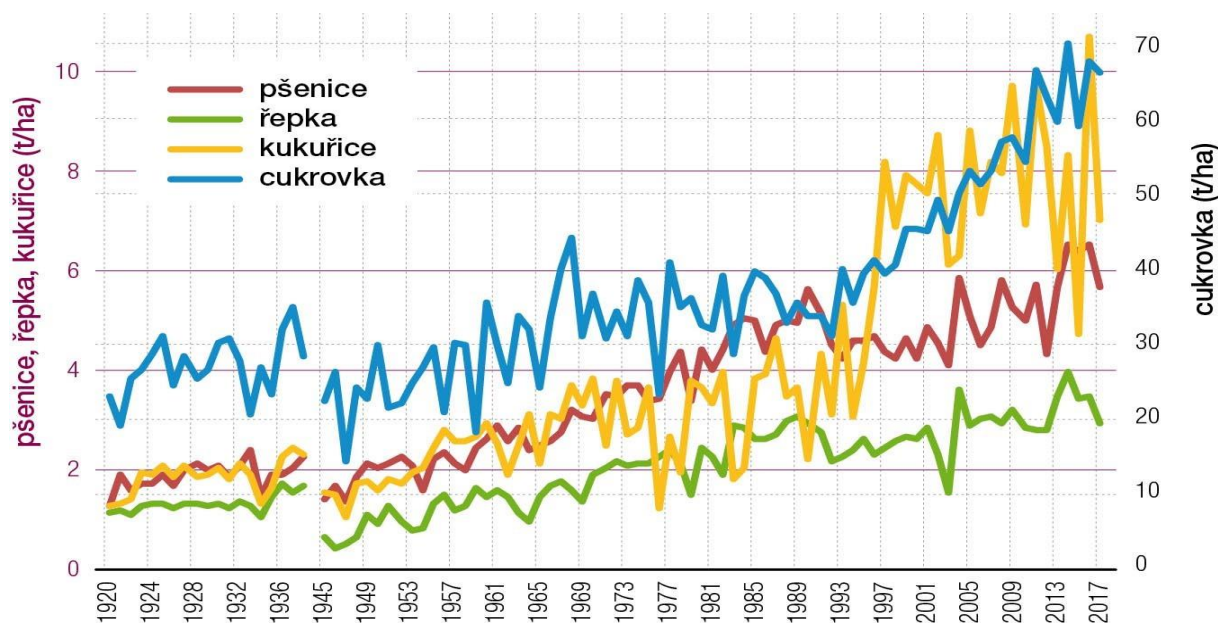
	Plocha		Sklizeň	
	2017	2018	2017	2018
Pšenice	832 062	819 690	4 718 205	4 417 841
Žito	22 221	25 355	109 241	120 160
Ječmen	327 707	324 724	1 712 279	1 606 034
Oves	44 065	42 821	142 441	152 656
Kukuřice na zrno	85 995	81 851	588 105	489 154
Kukuřice na zeleno	223 212	224 105	776 990	686 996
Brambory celkem	23 418	22 889	688 970	583 560
Cukrovka	66 101	64 760	4 399 521	3 724 309
Řepka na semeno	394 262	411 802	1 146 224	1 410 769
Vinice plodné	15 807	15 941	79 774	103 704
Chmelnice plodící	4 945	5 020	6 797	5 126

Vývoj výměry obilovin (graf ČSÚ)

Z uvedeného grafu vyplývá zásadní změna struktury osevních ploch obilnin za posledních 100 let. Na počátku 20. století bylo zcela dominantní obilninou žito následováno ječmenem, osevní plochy pšenice byly ve srovnání s plochami žita cca poloviční. Osevní plochy obou obilovin se prakticky vyrovnaly na počátku 50. let a od té doby pokračoval pozvolný pokles ploch osetých žitem a rapidní růst ploch osetých pšenicí až do úrovně 850.000 ha v polovině 70. let a 950.000 ha v r. 2000.

Vývoj výnosů hlavních plodin (graf ČSÚ)

Obilniny

Celková sklizeň obilovin ve výši 6 970,9 tis. t byla proti roku 2017 nižší o 485,7 tis. t, tj. o 6,5 %. Více než v roce 2017 bylo sklizeno pšenice jarní (o 1 %), žita (o 10 %) ale výrazněji menší byla sklizeň pšenice ozimé (o 6,4 %), ječmene (o 6,2 %) a kukuřice na zrno (o 16,8 %).

Hektarový výnos obilovin 5,21 t v roce 2018 byl ve srovnání s předchozím rokem nižší o 0,30 t (tj. o 5,4 %), z toho u pšenice ozimé byl dosažen hektarový výnos 5,46 t (5,77 t v roce 2017), pšenice jarní 4,14 t (4,05 t), žita 4,74 t (4,92 t), ječmene ozimého 4,98 t (5,85 t), ječmene jarního 4,93 t (4,96 t), ovsa 3,56 t (3,23 t), kukuřice na zrno 5,98 t (6,84 t)⁴.

Olejniny

V roce 2018 došlo ke zvýšení osevních ploch olejnin celkem o 9,8 tis. ha (o 2,0 %) na výměru 489,3 tis. ha. Celková produkce v objemu 1 511,3 tis. t byla o 241,9 tis. t vyšší než v roce 2017.

Velmi dynamický vývoj zaznamenalo v poválečném období pěstování řepky. Prakticky se začala pěstovat až v 70. letech na cca 40.000 ha, v devadesátých letech se rozloha zvýšila na cca 100.000 ha v souvislosti s produkcí oleje pro potravinářské účely. V 90. letech došlo k další zásadní změně v účelu jejího pěstování – z řepky vyráběný metylester řepkového oleje se začal používat jako přísada do nafty či přímo jako bionafta. Rozsáhlé dotace ve formě výhodných výkupních cen způsobily zásadní rozšíření ploch řepkou osetých až na současnou úroveň loňských 412.000 ha. V roce 2018 bylo sklizeno 1 410,8 tis. t řepky, tj. o 23 % více, než v roce předchozím.²⁾

Výrazně nižší byla naopak produkce máku, kdy se z plochy 26,6 tis. ha sklídilo 13,7 tis. t, což bylo o 32 % méně, než v roce předchozím⁵.

4, 5. Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019
MZe ČR „Situační a výhledová zpráva – půda 2018“
„Přehlížená proměna zemědělství“, Vesmír, 2019/4

Brambory

Historicky se v předválečném období brambory pěstovaly na cca půl milionu hektarů (cca 12 % tehdejší orné půdy), v 90. letech plocha brambor klesla na cca 100.000 ha. V roce 2018 se brambory v ČR pěstovaly již jen na 28 893 ha (cca 1 % orné půdy), přičemž v zemědělském sektoru zaujímaly plochy brambor 22 889 ha a v sektoru domácností 6 004 ha. Sklizeno bylo celkem 713 266 t brambor, což bylo o 13 % méně, než v roce 2017; z toho bylo 47 325 t brambor raných, 608 973 t brambor ostatních a 56 967 t brambor sadbových.

Hektarový výnos 24,69 t je o 3,16 t nižší, než v roce 2017⁶.

Chmel

Česká republika tradičně patří mezi největší světové producenty chmele. Chmel je řazen mezi naše nejintenzivnější plodiny a velmi významné exportní zemědělské komodity - přes 80 % chmele je každoročně vyváženo. ČR tak zaujímá třetí místo mezi světovými pěstiteli chmele po USA (38,4 % světové plochy) a Německu (33,2 % světové plochy).

Sklizňové plochy chmelnic se v ČR již pátým rokem zvyšují. Podle údajů ÚKZÚZ v roce 2018 činila pěstitelská plocha chmelnic 5 020 ha, tj. o 75 ha více než v roce 2017. Majoritní odrůdou stále zůstává Žatecký poloraný červeňák, v roce 2018 jím bylo osázeno 86,6 % celkové pěstitelské plochy (tj. 4 349 ha)⁷.

Cukrovka

Cukrovka je v ČR historicky tradiční plodina a ve dvacátých letech minulého století se pěstovala na ploše téměř půl milionu hektarů. Ve srovnání s tím se v současné době cukrovka pěstuje na pouhých 65.000 ha. Na druhé straně se oproti předválečnému období výrazně zvýšily hektarové výnosy na cca dvojnásobek. Cukrovky bylo v roce 2018 sklizeno při výnosu 57,51 t z jednoho hektaru 3 724,3 tis. t bulev, což je o 15,3 % méně, než v roce 2017⁸.

Kukuřice

Pěstování kukuřice se velmi rozšířilo až od počátku 80. let – z cca 50.000 ha v padesátých letech postupně až na cca 450.000 ha v 80. letech. V současné době je tato plocha výrazně nižší - s kukuřicí na zrno cca 82.000 ha a s kukuřicí na zeleno cca 224.000 ha. V současné době je kukuřice spíše technickou plodinou, která slouží jiným než krmným či potravinářským účelům, především v souvislosti s rozvojem bioplynových stanic na výrobu obnovitelné energie⁹.

^{6, 7, 8, 9} Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019
MZe ČR „Situační a výhledová zpráva – půda 2018“
„Přehližená proměna zemědělství“, Vesmír, 2019/4

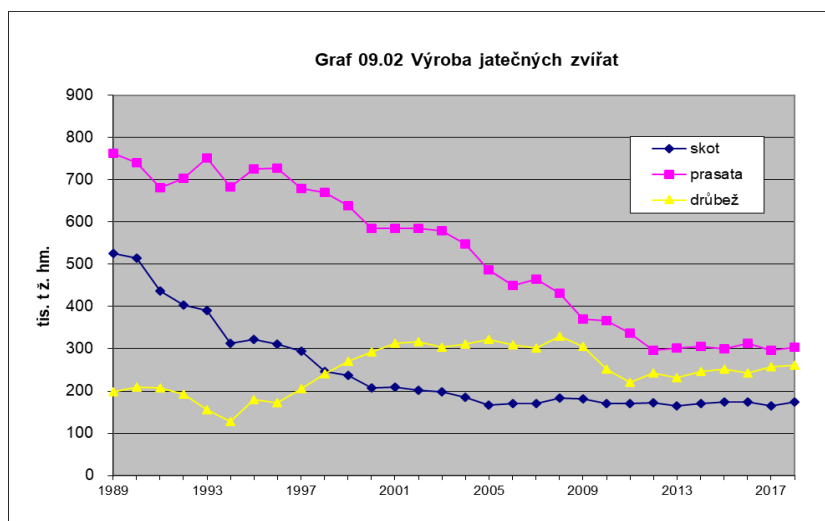
II. Živočišná výroba

Základní ukazatele živočišné výroby (Zdroj MZe ČR a ČSÚ)

	2017	2018
Skot celkem (tis. ks)	1 421	1 416
Produkce hovězího masa (tis.t.)	166	174
Spotřeba hovězího masa (tis. t.)	138	144
Vývoz hovězího masa (tis. t.)	106	109
Dovoz hovězího masa (tis. t.)	77	79
Soběstačnost ČR - hovězí maso	120	122
Produkce mléka celkem (mil. l)	2 998	3 078
Domácí spotřeba mléka (mil. l)	2 257	2 234
Vývoz mléka (mil. l)	1 212	1 297
Dovoz mléka (mil. l)	1 001	996
Soběstačnost ČR - mléko	133 %	138 %
Stavy prasat (tis. ks)	1 532	1 508
Produkce vepřového masa (tis. t.)	296	304
Domácí spotřeba vepřového masa (tis. t.)	572	591
Vývoz vepřového masa (tis. t.)	79	83
Dovoz vepřového masa (tis. t.)	354	368
Soběstačnost ČR - vepřové maso	52 %	52 %
Stavy ovcí (tis. t.)	217	219
Stavy koz (tis. t.)	28	30
Produkce skopového a koziho masa (tis. t.)	8 630	8 717
Domácí spotřeba skopového a koziho masa (tis. t.)	8 217	8 217
Vývoz skopového a koziho masa (tis. t.)	1 022	1 171
Dovoz skopového a koziho masa (tis. t.)	913	957
Soběstačnost ČR - skopového a koziho masa	101,30 %	102,60 %
Stavy drůbeže (tis. ks)	21 494	23 573
Produkce drůbežího masa (tis. t.)	252	260
Domácí spotřeba drůbežího masa (tis. t.)	382	403
Vývoz drůbežího masa (tis. t.)	36	33
Dovoz drůbežího masa (tis. t.)	165	175
Soběstačnost ČR - drůbeží maso	66	65
Koně (tis. ks)	34 548	35 181

Výroba masa a nákup mléka (tuny masa, litry mléka, data ČSÚ)

	2014	2015	2016	2017	2018
Maso celkem	447 186	447 651	448 967	437 835	447 010
Hovězí a telecí	65 529	68 286	71 932	67 714	71 579
Vepřové	235 991	227 739	220 334	211 001	210 910
Skopové a kozí	192	183	181	193	233
Drůbeží	149 410	151 406	156 492	158 906	164 261
Přímý nákup mléka	-	-	2 719 762	2 901 009	2 953 279

Zdroj: ČSÚ

V roce 2018 se vyrobilo v České republice 447 186 tun masa (+2,1 %). Výroba vepřového zůstala stejná jako v předchozím roce (210 910 tun), výroba ostatních druhů se mírně zvýšila, hovězího na 71 579 tun (+5,7 %) a drůbežního na 164 261 tun (+3,4 %).

Skot / hovězí maso

V roce 2018 bylo na jatkách poraženo 236,6 tis. ks skotu (+4,0 %) a bylo vyrobeno 71 579 tun hovězího masa (+5,7 %). V meziročním porovnání se ceny výrobců jatečného skotu v roce 2018 téměř nezměnily (+0,2 %). Průměrná cena jatečných býků byla 47,36 Kč za kg v živém nebo 86,19 Kč za kg jatečné hmotnosti¹⁰.

Prasata / vepřové maso

V roce 2018 bylo v ČR poraženo 2 309,7 tis. prasat (-1,2 %) a vyrobeno 210 910 tun vepřového masa (marginální pokles oproti roku 2017). Ceny jatečných prasat byly po celý rok hluboko pod úrovní roku 2017 (-16,1 %). Chovatelé prodávali vykrmená prasata v průměru za 27,27 Kč za kg živé hmotnosti nebo 35,45 Kč za kg v mase¹¹.

¹⁰ Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019

¹¹ Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019

Drůbež / drůbeží maso

V roce 2018 se vyrobilo 164 261 tun drůbežího masa, tj. o 3,4 % více než v roce 2017. Průměrná cena zemědělských výrobců jatečných kuřat byla v roce 2018 jen slabě nižší než v předcházejícím roce (-0,9 %). Cena se během roku s malými odchylkami pohybovala kolem 23,03 Kč/kg v živé hmotnosti¹².

Mléko / mléčné výrobky

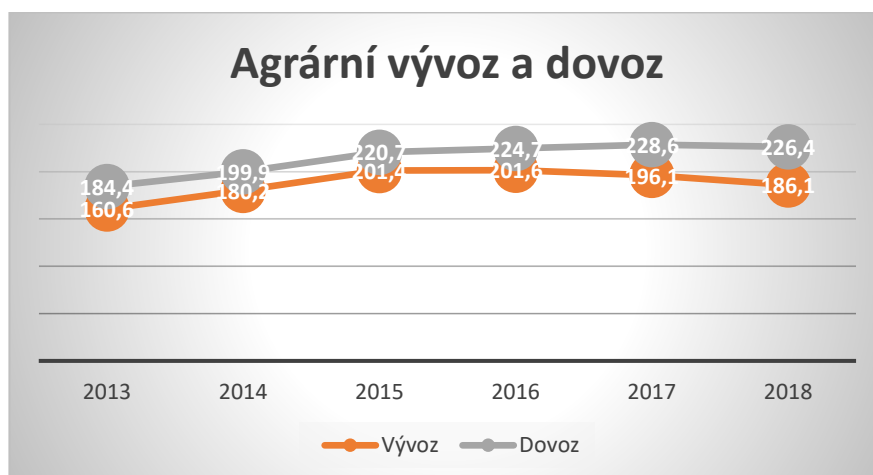
V roce 2018 bylo nakoupeno přímo od tuzemských producentů 2 953,3 mil. litrů mléka (+1,8 %), z toho nákup mlékáren od producentů a odbytových organizací činil 2 525,3 mil. litrů (+1,9 %). Průměrná cena zemědělských výrobců mléka byla o 2,1 % vyšší než v roce 2017 a dosáhla 8,62 Kč za litr mléka třídy jakosti Q¹³.

III. Agrární zahraniční obchod

Agrární zahraniční obchod České republiky je významnou součástí celkových obchodních toků ČR se zahraničím. Podíl agrárního dovozu na celkovém dovozu ČR je cca o jeden procentní bod vyšší, než podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu.

Vývoj agrárního zahraničního obchodu (mld. Kč)

	Vývoz	Dovoz	Podíl na celkovém vývozu	Podíl na celkovém dovozu
2013	160,6	184,4	5,1	6,5
2014	180,2	199,9	5	6,2
2015	201,4	220,7	5,2	6,3
2016	201,6	224,7	5,1	6,4
2017	196,1	228,6	4,6	6
2018	186,1	226,4	4,2	5,7

¹² Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019

¹³ Zpráva MZe ČR "Zemědělství 2018", Praha 2019

Agrární zboží směřovalo v roce 2018 zejména na Slovensko (21,8 %) a do Německa (19,7 %). Třetí nejvýznamnější destinací zůstalo Polsko (10,6 %). Dále následovaly Itálie (7,2 %), Rakousko (5,7 %) a Maďarsko (5,1 %).

Český agrární dovoz pocházel v roce 2018 zejména z Německa a Polska, jejich podíly činily 21,7 % a 16,9 %. Další významné dovozy pocházely z Nizozemska (6,8 %), Slovenska (6,4 %), Španělska (5,8 %) a Itálie (5,6 %).

Komoditní pohled na český agrární vývoz a dovoz ukazuje, že nejvýznamnějšími agrárními vývozními položkami byly v roce 2018 cigarety, přípravky používané k výživě zvířat, pekařské zboží, nezahuštěné mléko a smetana a různé potravinové přípravky. Hlavními dováženými agrárními produkty do ČR byly vepřové maso, pekařské zboží, sýry a tvaroh, cigarety a čokoláda.

Nejvýznamnější vývozní a dovozní položky (2018)

(Zdroj MZe ČR)

	Hodnota vývozu (mld. Kč)	Podíl na agrárním vývozu (%)
Cigarety, doutníky	15,9	8,9
Přípravky k výživě zvířat	11,2	6,3
Pekařské zboží, pečivo, oplatky	9,9	5,6
Mléko, smetana	8,8	4,9
Potravinové přípravky	8,5	4,8
Pšenice	8,4	4,7
Pivo	6,7	3,8
	Hodnota dovozu (mld. Kč)	Podíl na agrárním dovoze (%)
Vepřové maso	14,3	6,6
Pekařské zboží, pečivo, oplatky	9,2	4,3
Sýry a tvaroh	8,5	4
Cigarety, doutníky	8,3	3,8
Čokoláda a kakaové přípravky	8,1	3,8
Potravinové přípravky	8,1	3,7
Přípravky k výživě zvířat	7,6	3,5
Drůbeží maso	6,2	2,9

Z uvedené tabulky hlavních obchodovaných položek se zahraničím vyplývá, že u některých zbožových skupin probíhá, jak vývoz, tak i dovoz, a to v obdobných objemech. Dominantní položkou agrárního vývozu je zbožová skupina cigarety, doutníky a podobné s téměř šestnácti miliardovým objemem. Na straně dovozu je na prvním místě vepřové maso s objemem 14 mld. Kč.

Závěry

- Zemědělský sektor je v rámci české ekonomiky tradičně významným sektorem, i když jeho podíl na HDP či na produkci a hrubé přidané hodnotě je jako ve všech vyspělých zemích velmi nízký;
- V minulých desetiletích se tento sektor zásadně změnil v kontextu přechodu na soukromé hospodaření po roce 1989 pokud jde o strukturu zemědělských subjektů;
- V rostlinné výrobě se zásadně změnila její struktura, došlo k výraznému poklesu produkční plochy cukrovky, brambor, žita a ovesa; naopak byl zaznamenáván soustavný růst osevních ploch pšenice a velký nárůst ploch kukuřice do 80. let a jejich pokles do současnosti;
- Výroba masa je v posledních letech relativně stabilní s dominantní výrobou vepřového masa;
- Zahraniční obchod agrárními komoditami je významnou součástí celkového zahraničního obchodu ČR s podílem cca 6 % na celkovém dovozu a cca 5 % na celkovém vývozu.